
1.3. Формування психологічної культури здобувачів освіти

Педагогічні практики підтримки психоемоційного ресурсу педагога-позашкільника в системі післядипломної освіти

Вороніна Галина,
доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
кандидат педагогічних наук
v_gala@ukr.net

У статті розглядається значення психоемоційного ресурсу в діяльності педагога-позашкільника в умовах кризових викликів, зокрема війни. Акцент зроблено на ролі післядипломної педагогічної освіти як середовища підтримки та професійного зростання. Описано зміст і структуру спецкурсу з теми «Психоемоційні ресурси педагога-позашкільника під час війни: педагогічний аспект».

Ключові слова: тематичний спецкурс, психоемоційний ресурс, педагог, заклад позашкільної освіти.

Актуальність. Війна суттєво змінила життя українців, змусивши по-новому переосмислити цінності та життєві орієнтири. У ситуації постійної небезпеки, втрат і невизначеності люди стикаються з потужним емоційним навантаженням, що вимагає значних внутрішніх ресурсів. Виснаження, порушення психологічної рівноваги, втрати, відчуття небезпеки й нестабільності спричиняють глибокий стрес як у дорослих, так і в дітей. Тривале перебування в такому стані може мати серйозні психологічні наслідки. Важливе завдання педагогів полягає у своєчасному наданні емоційної підтримки дітям під час організації освітнього процесу. Разом із тим педагоги часто стикаються зі стресовими ситуаціями, коли звичні освітні процеси порушуються: відсутнє світло чи Інтернет, діти перебувають у стані тривоги або переживають емоційні зриви. У таких обставинах педагог має не лише забезпечити навчання, а й бути опорою для дитини. Це вимагає наявності внутрішніх і професійних ресурсів: спеціальних знань, застосування інноваційних методик, а також психологічних інструментів. Такі компетенції професійної діяльності стають критично важливими для педагога, оскільки допомагають швидко зорієнтуватися: «Це саме те, що мені потрібно», «Я знаю, де це знайти», «Я розумію, як це застосувати».

Мета статті полягає у висвітленні шляхів забезпечення психолого-педагогічного супроводу професійного зростання педагога закладу позашкільної освіти в системі післядипломної освіти засобами тематичного спецкурсу.

Виклад основного матеріалу. У складних умовах воєнного часу педагоги закладів позашкільної освіти дедалі частіше зіштовхуються з особистісними та професійними труднощами, що спричиняють високий рівень тривожності й емоційного напруження, викликають питання: чи не відчуваю я реальної загрози для життя, фізичного чи психічного здоров'я, як реагую на звуки вибухів і сирен, чи маю бажання працювати, як раніше, що саме я переживаю зараз? Очевидно, що за таких обставин одним із ключових завдань стає відновлення безперервності

життя, збереження психоемоційної рівноваги та соціальних зв'язків, покращення емоційного самопочуття педагогів. Водночас важливу роль відіграє створення безпечного, підтримувального освітнього середовища для вихованців.

У цьому контексті особливого значення набувають ресурси позашкільної освіти, які, завдяки своїм унікальним характеристикам, залишаються дієвим інструментом підтримки дітей в умовах кризи. Варто підкреслити такі специфічні риси позашкільної освіти, як мобільність, варіативність, соціально-педагогічна спрямованість, добровільність, доступність, різноманіття форм (гурток, студія, клуб, творче об'єднання), орієнтація на інклюзивність і безбар'єрність. Саме ці чинники дозволяють адаптувати освітній процес до складних реалій воєнного часу й водночас підтримувати психоемоційне здоров'я як дітей, так і самих педагогів [2].

Аналіз даних, розміщених на інтерактивній мапі «Освіта під загрозою», вражає: Харківська область зазнала значних руйнувань, зокрема повністю знищено 8 закладів позашкільної освіти, 39 – пошкоджено [4]. Як бачимо, основними проблемами позашкільної освіти в регіоні в умовах воєнного стану є втрата освітньої інфраструктури, реорганізація, простій педагогів, зупинення або призупинення освітнього процесу, зменшення кількості дітей, відсутність посади психолога, повітряні тривоги, відключення світла тощо.

Позашкільна освіта, на думку О. Биковської, як невід'ємний складник системи освіти є для кожної дитини сьогодні простором для навчання, виховання, соціалізації, розвитку, а в умовах воєнного стану – простором для психологічної підтримки [5].

У Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану наголошується на необхідності надання психологічної підтримки дітям і молоді, тому серед основних завдань визначається посилення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану. Зрозуміло, що педагог має безпосередній контакт із вихованцем, учнем, слухачем і безпосередньо здійснює провадження освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, і саме від рівня розвитку професійної компетентності педагогів залежить якість психолого-педагогічної підтримки й організація змістовного дозвілля дітей в умовах воєнного стану [2].

Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в Харківській академії неперервної освіти передбачає поєднання всіх форм організації навчального процесу залежно від конкретних умов підвищення кваліфікації, складається з фахової освіти, системи методичної роботи, підвищення кваліфікації та самоосвіти. Ефективною формою для поглиблення наукових знань і відпрацювання практичних навичок у системі підвищення кваліфікації є тематичний спецкурс. Тлумачний словник української мови трактує «спецкурс» як курс лекцій у вищому навчальному закладі, що являє собою поглиблену розробку спеціальної, окремої теми за програмою, запропонованою лектором [1, с.1365]. Так, із метою професійного розвитку керівників гуртків закладів позашкільної освіти шляхом набуття та оновлення їх компетентностей ***відповідно до вимог сьогодення було розроблено тематичний спецкурс «Психоемоційні ресурси педагога-позашкільника під час війни: педагогічний аспект».*** У змісті програми спецкурсу використані матеріали Громадської організації «GoGlobal», Центру «Розвиток КСВ» та експертної платформи Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо».

Задля вивчення мотивації до навчання на спецкурсі учасникам було запропоновано дати відповіді на питання. Так, 14% педагогів привабило до участі в роботі тематичного спецкурсу погіршення власного психоемоційного стану; 44% відмітили актуальність теми спецкурсу в умовах сьогодення та бажання розширити знання про базові речі, які допоможуть відновити й підтримати власний психоемоційний стан і допомогти іншим; 17% зацікавлені отримати нову інформацію; 17% прагнуть самоосвіти; 3% скористалися рекомендацією колег.

Навчально-тематичний план спецкурсу вміщує такі теми, як «Базові навички надання першої психологічної допомоги», «Інструменти комунікації з дитиною в стресових ситуаціях», «Арттехніки в роботі керівника гуртка», «Техніки саморегуляції та заземлення», «Менеджмент складних ситуацій: кроки допомоги» та дозволяє ознайомити слухачів насамперед із методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної психологічної допомоги людям, які зазнали впливу значних стресорів. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих у межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність [3]. Тому практичні завдання, інтерактивні вправи спрямовані на усвідомлення педагогами того, що надання допомоги означає турботу про власне здоров'я та благополуччя, бо хоча допомога надається іншим, пережите в кризовій ситуації може негативно вплинути і на того, хто надає цю допомогу. Особливу увагу педагогів привернула проблема розуміння дитячого стресу, визначення психологічних, фізіологічних, когнітивних, поведінкових симптомів у дітей різного віку. У зв'язку з цим на заняттях спецкурсу розглядалися психологічні аспекти ефективного спілкування, що є основою спілкування з людьми під час надання першої психологічної допомоги.

Під час навчання слухачі поглибили уявлення про стрес, особливості його переживання під час війни, опанували знання з психофізіологічних і біохімічних змін, що виникають в організмі людини під впливом стресу. Засвоюючи техніки саморегуляції та заземлення, учасники спецкурсу опанували метафоричність термінів «заземлення», «резильєнтність», ознайомилися з методами та прийомами саморегуляції психоемоційним станом. Разом із тим педагоги обмінялися власними рецептами подолання стресу, зокрема: фізична активність, спорт, фітнес; музика, творчість; спілкування з природою; дихальні вправи, медитації; віра в перемогу.

Висновки. Система післядипломної педагогічної освіти має унікальний потенціал для підтримки та розвитку психоемоційного ресурсу педагогів позашкільної освіти. Формат тематичного спецкурсу повною мірою забезпечує потреби педагогів закладів позашкільної освіти в розвитку професійних компетентностей, зокрема здатностей усвідомлювати особисті почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами; організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Укладач і головний редактор В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2. Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/Kontsepsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu-2024.pdf>
3. Лист МОН від 04.04.2022 № 1/3872-22 «Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». URL: <https://imzo.gov.ua/2022/04/07/lyst-mon-vid-04-04-2022-1-3872-22-pro-metodychni-rekomendatsii-persha-psykholohichna-dopomoha-alhorytm-diy/>
4. Освіта під загрозою. URL: <https://saveschools.in.ua/> (Дата звернення: 25.02.2025)
- Позашкільна освіта – 2023: десять звершень. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3796072-pozaskilna-osvita2023-desat-zversen.html>

Гармонійний емоційно-ціннісний розвиток як головна умова успішного розвитку дитини дошкільного віку

Кіяшко Альбіна, вихователь-методист
комунального закладу «Заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) №138 Харківської міської ради»
kiaskoalbina138@gmail.com

У статті розглядається питання необхідності своєчасного цілеспрямованого формування гармонійного емоційно-ціннісного розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: гармонійний емоційно-ціннісний розвиток, емоційна сфера, емоційне благополуччя, індивідуальні особливості, дитина дошкільного віку.

Актуальність. Проблема щодо розвитку та формування емоційної сфери дітей дошкільного віку є глобальною. Гармонійний емоційно-ціннісний розвиток дитини – це достатньо складний процес, який потребує певних знань, певного рівня розвитку. Саме тому заклад дошкільної освіти та сім'я мають забезпечити високоефективну систему гармонійного емоційного розвитку дітей з урахуванням їх віку, а також індивідуальних особливостей. Такий комплексний підхід допоможе дитині в подальшому житті визначити місце в соціумі та забезпечить успішність.

Мета статті: акцентувати увагу на необхідності цілеспрямованого розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та в сім'ї як фундаменту реалістичного та оптимістичного світобачення.

Дошкільне дитинство – головний і особливий період, наповнений радістю та іграми, це період, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни в її емоційній сфері. Навколишній світ сьогодні не завжди прихильний до дитини. Сучасна дитина опиняється поруч із досить складним, напруженим, іноді ворожим для неї середовищем. Завдання дорослих полягає в тому, щоб цей процес протікав природно, без тиску та зайвого повчання. Кожна дитина – це особливий і неповторний світ, пізнати його може тільки мудра людина, яка любить дитину, розуміє її, ураховує унікальність та індивідуальність кожної дитини, може створити умови для розвитку особистості через задоволення базових потреб відповідно до соціокультурних норм [4, с. 2].

Очікування суспільства пов'язані сьогодні насамперед із формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої та творчої дитини. А чи подумали дорослі про здоров'я дитини, яке безпосередньо залежить від позитивних емоцій. Емоційність є основною психофізіологічною особливістю дитячого віку. Її вікові зміни